Cursuri universitare

ION RISTEA

Drept penal
Partea specială

Volumul I

ION RISTEA

Drept penal
Partea specială

Volumul I

Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită

Universul Juridic
București
-2020-

TITLUL I
INFRACŢIUNI CONTRA PERSOANEI

Aspecte generale

Ocrotirea persoanei prin normele de drept penal a constituit dintotdeauna un obiectiv prioritar al oricărui sistem de drept, persoana umană reprezentând valoarea socială cea mai importantă a unei societăţi de care depinde însăşi existenţa acesteia.

În istoria dreptului penal, infracţiunile contra persoanei au ocupat un loc important, fiind printre cele mai de seamă reglementări juridico-penale.

Astfel, *vechile noastre legiuiri penale*, începând cu Pravila de la Govora (1640), pravilele lui Vasile Lupu (Cartea pentru învăţături, din 1646) şi Matei Basarab (Îndreptarea legii, din 1652), continuând cu Pravila lui Alexandru Ipsilante (1780), Pravila lui Andronache Donici (1817), Legiuirea Caragea (1819) şi sfârşind cu condicele penale ale lui Alexandru Sturza (1826), în Moldova şi a lui Barbu Ştirbei (1850) în Muntenia, conţineau dispoziţii referitoare la infracţiunile privind persoana.

De pildă, Îndreptarea legi, în glava 243 prevede următoarele: „ Pedeapsa ucigătorului nu iaste alta fără numai moartea, după cum scrie sfânta Scriptură cea veche şi cea noă, şi după cum dau învăţătură Pravilele".

Codul penal de la 1864[1] cuprindea în Cartea a II-a, Titlul IV – Crime şi delicte în contra particularilor, Capitolul I intitulat „Crime şi delicte în contra persoanelor" (art. 225-304), cu următoarele secţiuni: Secţiunea I – Pentru omor şi alte crime mari, Secţiunea II – Răniri, loviri şi alte crime, şi delicte comise cu voinţă, Secţiunea III – Omucidere, răniri şi loviri fără voie. Crime şi delicte scuzabile şi cazuri în cari nu pot fi scuzate. Omucidere, răniri şi loviri care nu sunt nici crime nici delicte, Secţiunea IV – Despre duel, Secţiunea V – Atentate în contra bunelor moravuri, Secţiunea VI – Arestaţiuni ilegale, sechestraţiuni de persoane şi alte atentate la libertatea individuală, Secţiunea VII – Crime şi delicte privitoare la poprirea sau distrugerea dovedirii Statutului civil al unui copil sau la compromiterea existenţei sale; răpire de minori; infracţiuni contra legilor asupra înmormântărilor, şi Secţiunea VIII – Mărturii minciunoase, calomnii, injurii, revelaţiunea secretelor. Constatăm că fiecare secţiune conţine unul sau mai multe paragrafe, iar în grupul crimelor şi delictelor contra persoanelor erau incluse şi unele fapte care aveau numai indirect legătură cu ocrotirea persoanei.

Codul penal de la 1936[2] (Codul penal Carol al II-lea) a prevăzut în Cartea II, Titlul XIII – Crime şi delicte contra persoanelor (art. 463-523), Capitolul I – Crimele şi delictele în contra vieţii şi integrităţii corporale, (Secţiunea I – Omorul, Secţiunea II – Lovirea şi vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii, Secţiunea III – Avortul, Secţiunea IV – Alte delicte contra vieţii şi integrităţii corporale, Secţiunea V – Delicte contra vieţii, integrităţii

[1] Publicat în M. Of. nr. 242 din 30 octombrie 1864 şi a fost pus în aplicare la 1 Mai 1865.

[2] Publicat în M. Of. nr. 65 din 18 martie 1936.

corporale şi sănătăţii, comise de mulţime şi prin încăierări), Capitolul II – Delicte în contra libertăţii individuale (Secţiunea I – Sclavia şi sechestrarea de persoane; Secţiunea II – Ameninţarea şi şantajul; Secţiunea III – Violarea de domiciliu; Secţiunea IV – Violarea de secrete), Capitolul III – Delicte contra onoarei (Secţiunea I – Calomnia şi defăimarea; Secţiunea II – Injuria; Secţiunea III – Dispoziţiuni comune), Capitolul IV – Delicte contra liniştei personale.

Codul penal de la 1968[1], intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969 a reglementat infracţiunile contra persoanei în Partea specială, Titlul II intitulat „Infracţiuni contra persoanei", în patru capitole: Capitolul I – Infracţiuni contra vieţii, integrităţii corporale şi sănătăţii, Capitolul II – Infracţiuni contra libertăţii persoanei, Capitolul III – Infracţiuni privitoare la viaţa sexuală şi Capitolul IV – Infracţiuni contra demnităţii.

Capitolul I – Infracţiuni contra vieţii, integrităţii corporale şi sănătăţii, cuprinde trei secţiuni: Secţiunea I – Omuciderea, Secţiunea II – Lovirea şi vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii, şi Secţiunea III – Avortul.

Secţiunea I – Omuciderea, cuprinde următoarele infracţiuni: art. 174 – Omorul, art. 175 – Omorul calificat, art. 176 – Omorul deosebit de grav, art. 177 – Pruncuciderea, art. 178 – Uciderea din culpă, art. 179 – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii.

Secţiunea II – Lovirea şi vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii, cuprinde următoarele infracţiuni: art. 180 – Lovirea sau alte violenţe, art. 181 – Vătămarea corporală, art. 182 – Vătămarea corporală gravă, art. 183 – Loviriile sau vătămările cauzatoare de moarte, art. 184 – Vătămarea corporală din culpă.

Secţiunea III – Avortul, cuprinde infracţiunile: art. 185 – Provocarea ilegală a avortului, art. 186 – Avortul provocat de femeie, art. 187 – Deţinerea de instrumente sau materiale avortive, art. 188 – Omisiunea de a anunţa efectuarea avortului.

Capitolul II – Infracţiuni contra libertăţii persoanei, cuprinde următoarele infracţiuni: art. 189 – Lipsirea de libertate în mod ilegal, art. 190 – Sclavia, art. 191 – Supunerea la muncă forţată sau obligatorie, art. 192 – Violarea de domiciliu, art. 193 – Ameninţarea, art. 194 – Şantajul, art. 195 – Violarea secretului corespondenţei, art. 196 – Divulgarea secretului profesional.

Capitolul III – Infracţiuni privitoare la viaţa sexuală, cuprinde infracţiunile: art. 197 – Violul, art. 198 – Actul sexual cu o minoră, art. 199 – Seducţia, art. 200 – Relaţiile sexuale între persoane de acelaşi sex, art. 201 – Perversiunea sexuală, art. 202 – Corupţia sexuală, art. 203 – Incestul, art. 204 – Sancţionarea tentativei.

Capitolul IV – Infracţiuni contra demnităţii, cuprindea infracţiunile: art. 205 – Insulta, art. 206 – Calomnia, art. 207 – Proba veritătii.

Făcând o analiză comparativă cu reglementările Codului penal anterior, constatăm că există asemănări, dar şi unele deosebiri.

De pildă, referindu-ne la infracţiunile din Secţiunea I – Omuciderea, se observă că legiuitorul din 1968 nu a mai incriminat fapta prevăzută în art. 466 C. pen. anterior privind oferta de a săvârşi un omor, deoarece astfel de fapte nu s-au ivit în practica judiciară, cum şi fapta prevăzută în art. 469 din acelaşi Cod privind sinuciderea prin sorţi, din aceleaşi considerente.

[1] Publicat în B. Of. nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968.

Ulterior, infracţiunile contra persoanei din acest Cod penal, datorită evoluţiei social – politice şi economice interne şi internaţionale, a suferit mai multe modificări prin Legea nr. 6/1973, Legea nr. 140/1996, Legea nr. 197/2000, O.U.G. nr. 89/2001, O.U.G. nr. 169/2002, O.U.G. nr. 58/2002, O.U.G. nr. 143/2002, Legea nr. 278/2006, Legea nr. 337/2007 şi Legea nr. 198/2008.

Codul penal din 2004[1] a reglementat materia pe care o analizăm în Partea specială, Titlul I intitulat Crime şi delicte contra persoanei, care cuprinde următoarele capitole: Capitolul I – Crime contra umanităţii (art. 172-177), Capitolul II – Crime şi delicte contra vieţii persoanei (art. 178-185), Capitolul III – Delicte contra integrităţii corporale şi sănătăţii persoanei (art. 185-192), Capitolul IV – Crime şi delicte privind manipularea genetică (art. 193-197), Capitolul V – Delicte prin care se pune în pericol viaţa, integritatea corporală şi sănătatea persoanei (art. 198-200), Capitolul VI – Crime şi delicte contra libertăţii persoanei (art. 201-216), Capitolul VII – Crime şi delicte contra libertăţii sexuale (art. 217-224), Capitolul VIII – Delicte contra demnităţii (art. 225-226), Capitolul IX – Delicte contra familiei (art. 227-232), Capitolul X – Crime şi delicte contra bunelor moravuri (art. 233-242), Capitolul XI – Delicte contra protecţiei muncii (art. 243-245) şi Capitolul XII – Delicte contra cultelor şi a respectului datorat morţilor (art. 246-248).

De precizat că acest Cod penal nu a fost pus în aplicare, fiind abrogat prin art. 446 alin. (2) din Legea nr. 286/2009.

Codul penal din 2009 a inclus infracţiunile contra persoanei în Titlul I, spre deosebire de Codul penal de la 1968, unde aceste infracţiuni fac parte din Titlul II, fiind grupate distinct după titlul privind infracţiuni contra siguranţei statului.

Reglementarea infracţiunilor contra persoanei în Cod penal actual[2], se deosebeşte de reglementarea aceleiaşi materii în Codul penal de la 1968, sub aspectul sistematizării materiei, al formulării unor norme de incriminare ca şi prin sancţiunile prevăzute în cadrul fiecărei norme de incriminare.

Prin urmare, în concepţia actualului Cod penal, infracţiunile prin care se aduce atingere persoanei şi drepturilor acesteia deţin un loc prioritar, sub aspectul sistematizării, renunţându-se astfel la structura codurilor penale anterioare (Codul penal din 1936; Codul penal din 1968), care acordau atenţie primordială infracţiunilor care aduc atingere statului. Această structură se regăseşte la majoritatea codurilor europene recente (Austria, Spania, Franţa, Portugalia etc.) şi reflectă concepţia actuală privind locul persoanei şi al drepturilor şi libertăţilor acesteia în ierarhia valorilor care se bucură de protecţie, inclusiv prin mijloace penale[3].

Titlul I al părţii speciale, care cuprinde infracţiunile contra persoanei, este structurat în nouă capitole: Capitolul I – Infracţiuni contra vieţii (art. 188-192); Capitolul II – Infracţiuni contra integrităţii corporale sau sănătăţii (art. 193-198); Capitolul III – Infracţiuni săvârşite asupra unui membru de familie (art. 199-200); Capitolul IV – Agresiuni asupra fătului (art. 201-202); Capitolul V – Infracţiuni privind obligaţia de asistenţă a celor în primejdie (art. 203-204); Capitolul VI – Infracţiuni contra libertăţii persoanei (art. 205-208); Capitolul VII

[1] Adoptat prin Legea nr. 301/2004, publicată în M. Of. nr. 575 din 29 iunie 2004.

[2] Codul penal actual a fost adoptat prin Legea nr. 286/2009, publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009 şi pus în aplicare prin Legea nr. 187/2012, publicată în M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012.

[3] Vasile Dobrinoiu şi colaboratorii, *Noul Cod penal comentat*, *Partea specială*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014, p. 18.

– Traficul şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217); Capitolul VIII – Infracţiuni contra libertăţii şi integrităţii sexuale (art. 218-223); Capitolul IX – Infracţiuni ce aduc atingere domiciliului şi vieţii private (art. 224-227).

Acest Cod penal, inclusiv infracţiunile contra persoanei, a suferit unele modificări prin Legea nr. 187/2012 şi O.U.G. nr. 18/2016.

Deşi unele norme nu îndeplinesc întocmai exigenţele constituţionale privind calitatea legii, cu referire la claritate, precizie, previzibilitate, accesibilitate şi predictibilitate, aspecte ce pot fi corectate, putem afirma că în ansamblul său, Codul penal actual reprezintă un progres în activitate de reglementare a relaţiilor sociale de apărare socială.

Aspecte comune infracţiunilor contra persoanei

Infracţiunile contra persoanei au anumite particularităţi, conţinuturi specifice care explică incriminarea lor distinctă, dar prezintă şi unele aspecte comune a căror analiză este necesară pentru caracterizarea de ansamblu a acestei categorii de infracţiuni. Vom prezenta aceste aspecte comune în raport de condiţiile preexistente (obiectul juridic şi obiectul material, subiecţii infracţiunilor, locul şi timpul săvârşirii infracţiunilor), structura şi conţinutul juridic (situaţia premisă, conţinutul constitutiv obiectiv şi subiectiv), forme, modalităţi, sancţiuni şi aspecte procesuale.

1. Condiţii preexistente

A. Obiectul infracţiunilor

a) Obiectul juridic generic comun tuturor infracţiunilor contra persoanei îl constituie ansamblul relaţiilor sociale a căror formare, desfăşurare şi dezvoltare sunt condiţionate de existenţa persoanei umane, având în vedere totalitatea atributelor sale (viaţa, integritatea corporală, sănătatea şi libertatea persoanei, libertatea vieţii sexuale, inviolabilitatea domiciliului şi a vieţii private). Ocrotirea acestei valori sociale este foarte importantă deoarece societatea şi realizările acesteia, nu pot fi concepute fără existenţa omului.

În general, infracţiunile contra persoanei reprezintă un grad generic ridicat de pericol social, determinat pe de o parte de importanţa relaţiilor sociale ce constituie obiectul protecţiei penale şi de urmările grave pe care le pot avea pentru societate săvârşirea acestor infracţiuni, iar pe de altă parte de faptul că infracţiunile contra persoanei se realizează de obicei prin folosirea unor mijloace sau procedee violente şi cu o frecvenţă mai ridicată, deseori, în raport cu alte categorii de infracţiuni[1].

b) Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale referitoare la fiecare din atributele esenţiale ale persoanei (viaţa, integritatea corporală, libertatea etc.) şi privite ca drepturi absolute ale acesteia, opozabile tuturor, erga omnes[2]. Prin aceste drepturi, care sunt inseparabile de persoana omului, este garantată şi se ocroteşte personalitatea umană atât sub aspect fizic, material împotriva faptelor care aduc atingere existenţei fiinţei umane

[1] Vintilă Dongoroz şi colaboratorii, *Explicaţii teoretice ale Codului penal român*, vol. III, *Partea specială*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1971, p. 171.

[2] George Antoniu, Tudorel Toader (coordonatori) şi colaboratorii, *Explicaţiile noului Cod penal*, vol. III, Ed. Universul juridic, Bucureşti, 2015, p. 22; Ilie Pascu, Petre Buneci, *Drept penal. Partea specială*, vol. I, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017, p. 17; Costică Bulai, *Manual de drept penal*, Ed. All Beck, Bucureşti 1998, p. 86.

ori integrităţii sale corporale, cât şi sub aspectul drepturilor persoanei de a se manifesta în mod liber în societate cu respectarea atributelor personalităţii sale (libertatea de a acţiona, inviolabilitatea sexuală, a secretului etc.).

c) Obiectul material al infracţiunilor contra persoanei îl constituie de regulă corpul omenesc, asupra căruia acţionează subiectul activ, indiferent dacă acesta aparţine unei persoane tinere sau în vârstă, se află sau nu în plenitudinea facultăţilor fizice sau psihice; trebuie însă să fie întotdeauna vorba despre o persoană în viaţă, iar această persoană să fie întotdeauna alta decât făptuitorul. La unele infracţiuni obiectul material este reprezentat de alte bunuri: domiciliul sau bunurile distruse (violarea de domiciliu – art. 224), sediul profesional (violarea sediului profesional – art. 225), suportul de hârtie, magnetic or digital pe care se fixează, se înregistrează, se copiază datele filmate, ascultate, înregistrate (violarea vieţii private – art. 226).

Următoarele infracţiuni din acest titlu nu au obiect material: ameninţarea (art. 206), şantajul (art. 207) în anumite condiţii, supunerea la muncă forţată sau obligatorie (art. 212), proxenetismul [art. 213 alin. (1)], exploatarea cerşetoriei [art. 214 alin. (1)], folosirea unui minor în scop de cerşetorie (art. 215), folosirea serviciilor unei persoane exploatate (art. 216) în anumite condiţii, coruperea sexuală a minorilor [art. 221 alin. (3) şi (4)], racolarea minorilor în scopuri sexuale (art. 223) şi divulgarea secretului profesional (art. 227).

B. Subiecţii infracţiunilor

a) Subiectul activ nemijlocit (autor) al infracţiunilor contra persoanei poate fi de regulă orice persoană care îndeplineşte condiţiile generale privind răspunderea penală. Există însă şi infracţiuni sau variante ale acestora, în cazul cărora legea cere ca subiectul activ să aibă o anumită calitate (subiect activ circumstanţiat), acestea fiind următoarele: art. 197 – rele tratamente aplicate minorului, art. 199 – violenţa în familie, art. 200 – uciderea ori vătămarea nou-născutului, art. 202 alin. (4) – vătămarea fătului, art. 210 alin. (2 – traficul de persoane, art. 211 alin. (2) lit. b), d), e) – traficul de minori, art. 214 alin. (2) – exploatarea cerşetoriei, art. 218 alin. (3) lit. a) şi b) – violul, art. 220 alin. (3) şi (4) – actul sexual cu un minor, art. 221 alin. (2) lit. a) şi b), alin. (3) şi (4) – coruperea sexuală a minorilor, art. 222 – racolarea minorilor în scopuri sexuale şi art. 227 – divulgarea secretului profesional.

Infracţiunile din această categorie sunt susceptibile de participaţie (pluralitate de subiecţi activi), fie participaţie proprie, fie participaţie improprie. Participaţia nu este posibilă în cazul infracţiunilor neintenţionate ori sunt posibile numai anumite forme de participaţie (de pildă, coautoratul nu este posibil decât în cazul infracţiunilor intenţionate şi care nu se săvârşesc „in persona propria").

b) Subiectul pasiv al infracţiunilor contra persoanei poate fi orice persoană fizică în viaţă. Excepţia de la această regulă o face infracţiunea de violare a sediului profesional (art. 225), unde subiectul pasiv poate fi şi o persoană juridică, precum şi infracţiunile reglementate în Capitolul IV – „Agresiuni asupra fătului" (art. 201 – întreruperea cursului sarcinii" şi art. 202 – „Vătămarea fătului", în cazul cărora subiectul pasiv este fătul.

La următoarele infracţiuni sau variante ale acestora, legea cere ca subiectul pasiv să fie circumstanţiat (calificat): art. 189 lit. g) – omorul calificat, art. 191 alin. (2) şi (3) – determinarea sau înlesnirea sinuciderii, art. 197 – relele tratamente aplicate minorului,

art. 199 – violenţa în familie, art. 200 – uciderea sau vătămarea nou-născutului de către mamă, art. 201 – întreruperea cursului sarcinii, art. 202 – vătămarea fătului, art. 203 – lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate, art. 204 – împiedicarea ajutorului, art. 211 – traficul de minori, art. 213 alin. (3) – proxenetismul, art. 214 – exploatarea cerşetoriei, art. 215 – folosirea unui minor în scop de cerşetorie, art. 218 alin. (3) lit. a), b), c) – violul, art. 219 alin. (2) lit. a), b), c) – agresiunea sexuală, art. 220 – actul sexual cu un minor, art. 221 – coruperea sexuală a minorilor şi art. 222 – racolarea minorilor în scopuri sexuale.

În toate cazurile, subiectul pasiv este o persoană asupra căreia se exercită acţiunea sau inacţiunea subiectului activ şi care suferă consecinţele acţiunii sau inacţiunii subiectului activ.

C. Locul şi timpul săvârşirii infracţiunii

De regulă, locul şi timpul săvârşirii unei infracţiuni contra persoanei nu influenţează existenţa infracţiunii, dar pot fi avute în vedere de către instanţa de judecată, cu prilejul individualizării pedepsei, în măsura în care aceste împrejurări au influenţat pericolul concret al faptei săvârşite. La unele infracţiuni locul şi timpul infracţiunii sunt menţionate explicit fie în conţinutul de bază, fie în conţinutul calificat al infracţiunii, sub denumirea de elemente circumstanţiale. Aceste elemente circumstanţiale, cu relevanţă în ce priveşte locul şi timpul săvârşirii infracţiunii le întâlnim, de exemplu la infracţiunile prevăzute în art. 200 alin. (1) şi (2), art. 202 alin. (3) şi (4), art. 224 alin. (2), art. 225 alin. (2) etc.

2. Structura şi conţinutul juridic al infracţiunii cuprinde situaţia premisă şi conţinutul constitutiv.

A. Situaţia premisă constă, de regulă, în preexistenţa unei realităţi pe care trebuie să se grefeze săvârşirea faptei prevăzută de legea penală.

În cazul unor infracţiuni contra persoanei există şi situaţia premisă constând în existenţa unor realităţi anterioare săvârşirii faptei incriminate şi pe fondul cărora se desfăşoară acţiunea ilicită cum ar fi, de pildă, existenţa unui om în viaţă în cazul infracţiunii de lovire, vătămare corporală, loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, sau existenţa unei stări de graviditate a victimei, în cazul întreruperii cursului sarcinii, sau existenţa unei naşteri recente, în caz de pruncucidere, existenţa unui domiciliu, în caz de violare de domiciliu, existenţa unei corespondenţe, convorbiri sau comunicări, în caz de violare a secretului corespondenţei, şi alte situaţii care vor fi prezentate cu prilejul analizei fiecărei infracţiuni.

B. Conţinutul constitutiv cuprinde latura obiectivă şi latura subiectivă.

a) Latura obiectivă cuprinde: elementul material, cerinţe esenţiale, urmarea imediată şi legătura de cauzalitate.

– *Elementul material* *(verbum regens)* al infracţiunilor contra persoanei se realizează în cele mai frecvente cazuri, prin *acţiuni* foarte variate: ucidere, lovire, ameninţare, act sexual, pătrundere, hărţuire sexuală etc. Există infracţiuni la care elementul material se realizează numai prin acţiune, infracţiune la care elementul material se realizează numai într-o inacţiune şi infracţiuni la care elementul material se realizează prin acţiune sau inacţiune.

ION RISTEA

Drept penal
Partea specială

Volumul II

ION RISTEA

Drept penal
Partea specială

Volumul II

Universul Juridic
București
-2020-

TITLUL V
INFRACŢIUNI DE CORUPŢIE ŞI DE SERVICIU

Aspecte generale

Titlul V din Codul penal cu denumirea „Infracţiuni de corupţie şi de serviciu" este compus din două capitole:

Capitolul I intitulat „Infracţiuni de corupţie" reglementează şase infracţiuni de corupţie şi anume: luarea de mită (art. 289); darea de mită (art. 290); traficul de influenţă (art. 291); cumpărarea de influenţă (art. 292); fapte săvârşite de către membrii instanţelor de arbitraj sau în legătură cu aceştia (art. 293); fapte săvârşite de către funcţionari străini sau în legătură aceştia (art. 294).

Conţinutul acestor infracţiuni a fost preluat de legiuitorul noului Cod penal din reglementările Codului penal anterior şi din dispoziţiile Legii nr. 78/2000[1] pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, cu modificările şi completările ulterioare.

Infracţiunea de cumpărare de influenţă a fost preluată din Legea nr. 78/2000 modificată şi completată prin Legea nr. 161/2003[2] privind unele măsuri pentru asigurarea transparentei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice si în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei. Totodată, legiuitorul actual a incriminat faptele de corupţie săvârşite de funcţionari străini ori în legătură cu activitatea acestora ori cele comise de persoanele implicate în soluţionarea litigiilor pe cale de arbitraj intern sau internaţional.

Nu a mai fost incriminată distinct infracţiunea de primire de foloase necuvenite, întrucât conţinutul normativ al acesteia a fost inclus în conţinutul normativ al infracţiunii de luare de mită.

Capitolul al II-lea intitulat „Infracţiuni de serviciu" reglementează 15 infracţiuni: delapidarea (art. 295); purtarea abuzivă (art. 296); abuzul în serviciu (art. 297); neglijenţa în serviciu (art. 298); folosirea abuzivă a funcţiei în scop sexual (art. 299); uzurparea funcţiei (art. 300); conflictul de interese (art. 301); violarea secretului corespondenţei (art. 302); divulgarea informaţiilor secrete de stat (art. 303); divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice (art. 304); neglijenţa în păstrarea informaţiilor (art. 305); obţinerea ilegală de fonduri (art. 306); deturnarea de fonduri (art. 307); infracţiuni de corupţie şi de serviciu comise de alte persoane (art. 308); fapte care au produs consecinţe deosebit de grave (art. 309).

Conţinutul infracţiunilor menţionate a fost preluat din Codul penal anterior cu modificări şi completări, săvârşite fie numai de funcţionari, fie de către aceştia şi de persoane fizice care exercită o profesie de interes public. De asemenea, au fost cuprinse în acest capitol şi alte infracţiuni noi, cum sunt: folosirea abuzivă a funcţiei în scop sexual,

[1] Publicată în M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000.

[2] Publicată în M. Of. nr. 279 din 21 aprilie 2003.

uzurparea funcţiei, divulgarea informaţiilor secrete de stat, divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice, obţinerea ilegală de fonduri şi deturnarea de fonduri.

În reglementarea actuală au fost analizate şi prevederile cuprinse în legislaţiile străine, ca de pildă: Codul penal german, Codul penal finlandez, Codul penal suedez, Codul penal portughez, Codul penal estonian.

De asemenea, au fost avute în vedere următoarele instrumente internaţionale: Convenţia privind corupţia, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999, ratificată de România prin Legea nr. 27/2002[1]; Convenţia Naţiunilor Unite împotriva corupţiei adoptată la New York la 31 octombrie 2003, ratificată de România prin Legea nr. 365/2004[2]; Protocolul adiţional la Convenţia penală a Consiliului Europei privind corupţia, ratificat de România prin Legea nr. 260/2004[3]; Decizia cadru 2003/568/JAI a Consiliului din 22 iulie 2003 privind combaterea corupţiei în sectorul privat[4].

Aspecte comune infracţiunilor de corupţie şi de serviciu

Infracţiunile de corupţie şi de serviciu au anumite particularităţi, conţinuturi specifice care explică incriminarea lor distinctă, dar prezintă şi unele aspecte comune a căror analiză este necesară pentru caracterizarea de ansamblu a acestei categorii de infracţiuni. Vom prezenta aceste aspecte comune în raport de condiţiile preexistente (obiectul juridic şi obiectul material, subiecţii infracţiunilor, locul şi timpul săvârşirii infracţiunilor), structura şi conţinutul juridic (situaţia premisă, conţinutul constitutiv obiectiv şi subiectiv), forme, modalităţi, sancţiuni şi aspecte procesuale.

1. Condiţii preexistente

A. Obiectul infracţiunilor

a) Obiectul juridic generic comun tuturor infracţiunilor de corupţie şi de serviciu îl constituie ansamblul relaţiilor sociale privind buna desfăşurare a activităţii de serviciu a unităţilor publice, a liber profesioniştilor ori a altor persoane juridice, relaţii care implică îndeplinirea cu corectitudine şi probitate a îndatoririlor de serviciu de către funcţionarii publici sau alţi funcţionari.

Obiectul juridic special este propriu fiecărei infracţiuni care face parte din acest titlu.

b) Obiectul material al infracţiunilor de corupţie de regulă, lipseşte deoarece elementul material (acţiunea sau inacţiunea) nu este îndreptat asupra unui lucru (persoană, bun etc.) pentru a opera fizic asupra acestuia, vătămându-l sau expunându-l unui pericol. Sumele de bani ori foloasele obţinute în cazul infracţiunilor de corupţie nu constituie obiectul material ci lucruri dobândite prin săvârşirea infracţiunii. De asemenea, menţionăm faptul că, nu sunt similare noţiunile de obiect material şi obiectul mitei, acesta din urmă referindu-se la „bani sau alte foloase”.

---

[1] Legea nr. 27/2002 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția, adoptată la Strasbourg la 27 ian. 1999, publicată în M. Of. nr. 65 din 30 mai 2002.

[2] Legea nr. 365/2004 pentru ratificarea Convenției Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31 octombrie 2003, publicată în M. Of. nr. 903 din 5 octombrie 2004.

[3] Legea nr. 260/2004 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția, adoptat la Strasbourg la 15 mai 2003, publicată în M. Of. nr. 612 din 7 iulie 2004.

[4] Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L, nr. 192 din 31 iulie 2003.

Infracţiunile de serviciu, de regulă, unele au obiect material iar la altele obiectul material lipseşte. Astfel, au obiect material delapidarea (art. 295), purtarea abuzivă [art. 296 alin. (2)], folosirea abuzivă a funcţiei în scop sexual (art. 299), violarea secretului corespondenţei (art. 302), divulgarea informaţiilor secrete de stat (art. 303), neglijenţa în păstrarea informaţiilor (art. 305), obţinerea ilegală de fonduri (art. 306), deturnarea de fonduri (art. 307). Nu au obiect material abuzul în serviciu (art. 297), neglijenţa în serviciu (art. 298), uzurparea funcţiei (art. 300), conflictul de interese (art. 301), divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice (art. 304).

B. Subiecţii infracţiunilor

a) Subiectul activ nemijlocit (autor) la majoritatea infracţiunilor de corupţie şi de serviciu este calificat, având calitatea de funcţionar public, aşa cum este definit de legiuitor în art. 175 C. pen.

Referindu-ne la infracţiunile de corupţie, avem subiect activ calificat la infracţiunea de luare de mită (art. 289), fapte săvârşite de către membrii instanţelor de arbitraj sau în legătură cu aceştia (art. 293), fapte săvârşite de către funcţionari străini sau în legătură cu aceştia (art. 294) şi subiect activ necalificat la darea de mită (art. 290), traficul de influenţă (art. 291) şi cumpărarea de influenţă (art. 292).

Infracţiunile de serviciu, în marea lor majoritate au subiect activ calificat, excepţie făcând violarea secretului corespondenţei (art. 302) şi obţinerea ilegală de fonduri (art. 306). La acestea din urmă, subiect activ poate fi orice persoană care are capacitatea de a răspunde penal.

Conform prevederilor art. 308 alin. (1) C. pen., având ca denumire marginală „Infracţiuni de corupţie şi de serviciu comise de alte persoane", dispoziţiile art. 289-292, art. 295, art. 297-300 şi art. 304 C. pen. privitoare la funcţionarii publici se aplică în mod corespunzător şi faptelor săvârşite de către sau în legătură cu persoanele care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remuneraţie, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice dintre cele prevăzute în art. 175 alin. (2) C. pen., ori în cadrul oricărei persoane juridice. Însă, potrivit alin. (2) în acest caz, limitele speciale ale pedepsei (limita minimă şi limita maximă) se reduc cu o treime.

Infracţiunile din această categorie sunt susceptibile de participaţie sub toate formele: coautorat, instigare şi complicitate.

b) Subiectul pasiv principal al infracţiunilor de corupţie şi de serviciu este statul ca titular al valorii sociale protejate.

Subiectul pasiv special îl reprezintă autoritatea publică, instituţia publică, instituţia ori altă persoana juridică de interes public ori persoana juridică privată în cadrul căreia făptuitorul îşi desfăşoară activitatea, iar în unele cazuri o persoană fizică asupra căreia se exercită acţiunea sau inacţiunea subiectului activ şi care suferă consecinţele acţiunii sau inacţiunii subiectului activ.

C. Locul şi timpul săvârşirii infracţiunii

Locul şi timpul săvârşirii unei infracţiuni de corupţie şi de serviciu sunt factori care nu influenţează existenţa infracţiunii, dar pot fi avute în vedere de către instanţa de judecată, cu prilejul individualizării pedepsei, în măsura în care aceste împrejurări au influenţat pericolul concret al faptei săvârşite.

2. Structura şi conţinutul juridic al acestor infracţiuni cuprinde situaţia premisă şi conţinutul constitutiv.

A. Situaţia premisă reprezintă o condiţie prealabilă pentru existenţa infracţiunii şi constă în preexistenţa unei realităţi pe care trebuie să se grefeze săvârşirea faptei prevăzută de legea penală.

Toate infracţiunile de corupţie şi de serviciu sunt condiţionate de o situaţie premisă, adică de preexistenţa în structura autorităţilor publice, instituţiilor publice, persoanelor juridice care administrează sau exploatează bunuri proprietate publică, persoanelor fizice menţionate în art. 175 alin. (2) C. pen. şi în structura oricărei persoane juridice, a unui *serviciu* în cadrul căruia există diferite funcţii cu sarcini şi responsabilităţi specifice, în îndeplinirea cărora se pot eventual săvârşi fapte care constituie infracţiuni de corupţie şi de serviciu. Inexistenţa acestei situaţii premisă conduce la inexistenţa unor astfel de infracţiuni.

B. Conţinutul constitutiv cuprinde latura obiectivă şi latura subiectivă.

a) Latura obiectivă cuprinde: elementul material, cerinţe esenţiale, urmarea imediată şi legătura de cauzalitate.

– ***Elementul material*** *(verbum regens)* al infracţiunilor de corupţie constă în realizarea uneia sau mai multor acţiuni alternative. De pildă, la infracţiunea de luare de mită, elementul material se realizează printr-o acţiune de pretindere sau primire de bani sau alte foloase ce nu i se cuvin subiectului, ori de acceptare a promisiunii unor astfel de foloase.

La infracţiunile de serviciu, elementul material constă în realizarea unor acţiuni, dar şi a unor inacţiuni, cum ar fi în cazul infracţiunilor prevăzute de art. 297 C. pen. (abuzul în serviciu), art. 298 C. pen. (neglijenţa în serviciu) şi art. 305 C. pen. (neglijenţa în păstrarea informaţiilor).

– ***Cerinţe esenţiale.*** În cazul tuturor infracţiunilor de corupţie, elementul material se întregeşte cu anumite cerinţe esenţiale care condiţionează existenţa infracţiunii. Astfel, în cazul infracţiunii de dare de mită cerinţele esenţiale sunt următoarele: promisiunea, oferirea sau darea de mită să aibă ca obiect bani sau alte foloase; banii sau foloasele promise, oferite sau date să fie necuvenite; banii sau foloasele să fie date sau promise pentru cel mituit sau pentru o a treia persoană; actul pentru care subiectul activ promite, oferă sau dă bani ori alte foloase unui funcţionar public să fie un act privitor la îndatoririle de serviciu ale funcţionarului ori un act contrar acestor îndatoriri.

De asemenea, la majoritatea infracţiunilor de serviciu elementul material este însoţit de anumite cerinţe esenţiale, ce evidenţiază răsfrângerea situaţiei premisă în conţinutul infracţiunii, excepţie făcând infracţiunea prevăzută de art. 305 C. pen. (neglijenţa în păstrarea informaţiilor) unde lipsesc cerinţele esenţiale.

– ***Urmarea imediată*** constă în rezultatul pe care îl produce acţiunea sau inacţiunea prin care s-a realizat elementul material. În cazul tuturor infracţiunilor de corupţie, urmarea imediată constă într-o stare de pericol pentru relaţiile sociale ocrotite.

Urmarea imediată la infracţiunile de serviciu este prevăzută expres sau implicit în textul de incriminare şi constă fie în producerea unei vătămări materiale (ex. delapidarea, purtarea abuzivă, abuzul în serviciu etc.), fie într-o stare de pericol pentru valoarea socială ocrotită (ex. neglijenţa în păstrarea informaţiilor, folosirea abuzivă a funcţiei în scop sexual, conflictul de interese, violarea secretului corespondenţei etc.).

– ***Legătura de cauzalitate*** între acţiunile sau inacţiunile comise de subiectul activ şi urmarea imediată (cauzalitatea fizică) există în cazul tuturor infracţiunilor contra persoanei.

În cazul infracţiunilor de pericol raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei, fiind suficientă executarea elementului material.

b) Latura subiectivă cuprinde elementul subiectiv şi cerinţe esenţiale.

– *Elementul subiectiv.* Forma de vinovăţie pentru toate infracţiunile de corupţie este *intenţia.* Unele dintre acestea pot fi comise numai cu intenţie directă (traficul de influenţă, cumpărarea de influenţă) iar altele cu ambele modalităţi: intenţie directă sau indirectă (luarea de mită, darea de mită).

Săvârşirea din culpă a unei infracţiuni de corupţie nu este posibilă.

Infracţiunile de serviciu pot fi săvârşite cu intenţie directă sau indirectă (delapidarea, purtarea abuzivă, abuzul în serviciu în varianta tip, uzurparea funcţiei, conflictul de interese, divulgarea informaţiilor secrete de stat, divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice, obţinerea ilegală de fonduri, deturnarea de fonduri), numai cu intenţie directă (abuzul în serviciu în varianta asimilată, folosirea abuzivă a funcţiei în scop sexual) şi din culpă (neglijenţa în serviciu, neglijenţa în păstrarea informaţiilor).

Forma de vinovăţie cu care a acţionat făptuitorul şi modalitatea corespunzătoare fiecărei forme prezintă importanţă atât pentru încadrarea juridică a faptei, cât şi pentru stabilirea pedepsei.

– *Cerinţele esenţiale* privesc de regulă procesul afectiv, adică mobilul şi scopul.

Mobilul care a determinat săvârşirea infracţiunilor de corupţie şi de serviciu, de regulă, nu prezintă relevanţă pentru existenţa infracţiunii, ci doar pentru dozarea pedepsei. În mod excepţional, mobilul constituie o cerinţă esenţială a laturii subiective la infracţiunea prevăzută de art. 297 alin. (2) C. pen. (abuzul în serviciu), la baza hotărârii săvârşirii infracţiunii fiind situaţia persoanei vătămate în cea ce priveşte rasa, naţionalitatea, originea etnică, religia, sexul, orientarea sexuală, apartenenţa politică, averea, vârsta, dizabilitatea, boala cronică necontagioasă sau infecţia HIV/SIDA.

Scopul săvârşirii infracţiunilor, ca o componentă a laturii subiective, de principiu, prezintă relevanţă în stabilirea pericolului social concret al faptei şi individualizarea sancţiunii[1].

Sunt însă şi infracţiuni de corupţie care se caracterizează prin existenţa unui scop special urmărit de făptuitor şi anume scopul determinării unui funcţionar public să îndeplinească, să nu îndeplinească, să urgenteze ori să întârzie îndeplinirea unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau să îndeplinească un act contrar acestor îndatoriri, în cazul infracţiunilor de trafic de influenţă şi cumpărare de influenţă).

În cazul infracţiunilor de serviciu scopul îl regăsim la infracţiunea prevăzută în art. 306 C. pen. (obţinerea ilegală de fonduri): folosirea ori prezentarea de documente sau date false, inexacte ori incomplete se face cu scopul aprobării sau garantării finanţărilor obţinute sau garantate din fondurile publice.

3. Forme. Modalităţi. Sancţiuni

A. Formele activităţii infracţionale

Infracţiunile de corupţie sunt, infracţiuni comisive fiind deci susceptibile de forme de activitate infracţională imperfectă, adică acte de pregătire şi tentativă[2].

---

[1] Ion Ristea, *Regimul circumstanţelor în dreptul penal român*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2009, p. 106.

[2] Vintilă Dongoroz şi colaboratorii, *Explicaţii teoretice ale Codului penal român*, vol. III, *Partea specială*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1971, p. 176.

Infracţiunile de serviciu sunt de regulă comisive dar şi omisive, acestea din urmă nefiind susceptibile de tentativă, dar se pot efectua şi în privinţa lor unele acte de pregătire.

a) Actele pregătitoare, deşi posibile la majoritatea infracţiunilor de corupţie şi de serviciu, totuşi nu sunt incriminate.

b) Tentativa, este posibilă la infracţiunile de corupţie şi la majoritatea infracţiunilor de serviciu, dar nu este incriminată.

c) Consumarea infracţiunilor de corupţie şi de serviciu are loc în momentul producerii rezultatului socialmente periculos (urmarea imediată) aşa cum este descris în norma de incriminare (rezultatul vătămător sau starea de pericol). Unele infracţiuni de corupţie, cum ar fi luarea de mită şi darea de mită sunt infracţiuni instantanee şi de consumare anticipată.

d) Epuizarea, ca formă de săvârşire poate exista la infracţiunile de corupţie şi de serviciu atunci când sunt comise în formă continuată. În acest caz se epuizează în momentul săvârşirii ultimei acţiuni. Unele infracţiuni de serviciu, cum ar fi de pildă, divulgarea informaţiilor secrete de stat [art. 303 alin. (2) C. pen.], pot fi comise şi în formă continuă, epuizându-se în momentul încetării activităţii infracţionale.

B. Modalităţile infracţiunii

a) Modalităţi normative

Infracţiunile de corupţie pe care le analizăm sunt incriminate numai în forma modalităţii normative simple, neexistând modalităţi normative calificate (atenuate sau agravate). Modalităţile normative simple rezultate din configuraţia tipică a infracţiunii, au ca element material acţiuni alternative şi anume: pretinderea, primirea sau acceptarea promisiunii şi respectiv: promisiunea, oferirea sau darea de foloase necuvenite.

La infracţiunile de serviciu găsim atât modalităţi normative simple cât şi modalităţi normative calificate, atenuate, dar şi agravate. Acestea din urmă presupun săvârşirea infracţiunii în condiţiile unui pericolul social mai ridicat reflectat în limite de pedepse majorate în raport cu infracţiunea tip, cum ar fi de pildă în cazul infracţiunii de purtare abuzivă, prevăzută în art. 296 alin. (2) C. pen. (varianta agravată).

b) Modalităţi de fapt

Fiecare modalitate normativă poate cunoaşte la rândul său o varietate de modalităţi faptice de realizare concretă, determinate de împrejurările concrete în care fapta a fost comisă, de mijloacele şi metodele folosite, în raport cu locul şi timpul, cu mobilul şi scopul, care pot defini săvârşirea faptei.

C. Sancţiuni. Pedeapsa principală prevăzută pentru fiecare infracţiune de corupţie este închisoarea: infracţiunea de luare de mită se pedepseşte cu închisoarea de la 3 la 10 ani iar celelalte infracţiuni de corupţie cu închisoare de la 2 la 7 ani. La unele infracţiuni legea penală în vigoare prevede şi pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi. La această categorie de infracţiuni se aplică şi măsura de siguranţă a confiscării speciale.

Pedeapsa principală la infracţiunile de serviciu diferă de la o faptă la alta în raport cu obiectul juridic special şi importanţa valorii sociale ocrotite. Pedeapsa principală cea mai severă, este închisoare de la 5 la 12 ani (la infracţiunea prevăzută de art. 304 alin. (3) C. pen. – divulgarea informaţiilor secrete sau nepublice), iar pedeapsa cea mai blândă este închisoare de la o lună la 6 luni (în cazul infracţiunii de purtare abuzivă, prevăzută de art. 296 alin. (1) C. pen.